

SÜT SIĞIRCILIĞINDA EKONOMİ VE TARIMSAL YAYIM ÇALIŞMALARI

Doç. Dr. Tayfun ÖZKAYA
E. Ü. Ziraat Fakültesi
Tarım Ekonomisi Bölümü

Tarımsal yeniliklerin, bilgilerin üreticiye aktarılmasında karşılaşılan zorlukların bir nedeni de bu bilgi ve tekniklerin çoğunlukla hiçbir ekonomik analizden geçirmeden çiftçiye aktarılmaya çalışılması, yayım ilke ve tekniklerinin gözardı edilmesidir. Bunun bir sonucu olarak, zaman zaman yayım kuruluşları ve teknik elemanları üreticilerce ciddiye alınmamaktadır.

Bu yazıda, yapılmış bir araştırmadan (*) yararlanarak süt sığırıcılığında en önemli tarım ekonomisi uygulamaları ve tarımsal yayım sorunları incelenecektir. Araştırma İzmir, Manisa ve Aydın illerinde yürütülmüştür.

En Düşük Maliyetli Rasyon Hazırlama ve Hayvan Besleme

Bilindiği gibi, süt sığırıcılığında masrafların en önemli kısmını yem masrafları oluşturmaktadır. Araştırmaya göre ova köylerinde sanayi yemini düzenli kullananlar %68, arasıra yem kaynakları tükendiğinde, yahut da doğum sonrası süt üretiminin yoğun olduğu dönemde kullananlar %17, hiç kullanmayanlar ise %15'dir. Ancak düzenli yem kullananlar kesif yem olarak yalnızca sanayi yemi kullanmamakta, diğer yemleri de kullanmaktadırlar. Yayımçıların bazıları işletmelerin kendi yemlerini yapmalarını uygun karşılamamakta, sanayi yemini sağlık vermekteyken, ancak kendi yemini üretebilen üreticilerin, yemlerini kendilerinin hazırlaması ekonomik açıdan da rasyonel olabilecektir. Örnek olarak üreticinin kendi ürettiği arpa, hurda, incir vb. ürünleri ucuza satıp, daha pahalı karmayem almaktansa, rasyonel ve düşük maliyetli bir yem karmasının işletmede hazırlanması olumlu olacaktır. Ancak yapılan araştırmada yayımçıların çoğunun yıllarca önce hazırlanmış bir karma yem formülünü üreticilere salık verdikleri görülmüştür. Bu tutum ise son derece sakıncalıdır. Bu şekilde önerilen karmalar teknik açıdan rasyonel olmakla birlikte, yüksek maliyetli olabilmektedir. Bu durumda üretici bu formülleri benimsememekte kendisi bir rasyon düzenlemektedir. Bunlar ise teknik açıdan rasyonel olamamaktadır. Hem teknik hem de eko-

(*) Tayfun ÖZKAYA, Ege Bölgesinde Seçilmiş Bazı İllerde Süt Sığırıcılığına Yönelik Tarımsal Yayım Stratejisinin Analizi, Ege Üniversitesi, Ziraat Fak. VHAG - 732, İzmir, 1988.

nomik açıdan rasyonel olan formüllerin üretilmesi ise bu konuda ortak bir çalışma yapmayı gerektirir. Yem maddeleri fiyatları bölgeden bölgeye ve zaman içinde değişmektedir. Gelişmiş ülkelerde süt sığırı yetiştiricileri üniversitelerde bulunan bilgisayarlılara bağlantılı olarak anında kendi koşullarına uygun formülleri elde edebilmektedirler. Ülkemizde kısa dönemde bu düzeyde bir sistem kurmak mümkün değildir. Ancak tarım ekonomistleri hayvan beslemeciler ve yayımcıların işbirliği ile doğrusal programlama yöntemiyle çalışan bir bilgisayar programı hazırlanabilir. Daha sonra belirli aralıklarla değişik bölgelerin fiyatları verilerek değişik formüller üretilir. Böyle bir çalışma ile her bölgede hem en düşük maliyetli hem de teknik açıdan rasyonel formüllere ulaşılabilir.

İncelenen üreticilerin hayvan beslemede enerji ve protein bakımından genellikle yetersiz, kuru madde bakımından fazla besleme yaptıkları ortaya çıkmıştır. Ancak enerji ve proteince fazla, kuru maddece yetersiz besleyenler de önemli boyutlardadır.

Araştırmada üreticilerin yenilikçilikleri ile rasyonel beslenme arasında bir ilgi bulunmamıştır. Bu durum da, diğer konularda etkili olabilen yayımcıların bu konuda etkili olamadıklarını göstermektedir.

Yayımda Stratejinin Önemi

Strateji bir amaca varmak için eylem birliği sağlama ve düzenleme sanatıdır. Önemli hedeflere daha büyük güçler ikincil hedeflere ise daha küçük güçler tahsis edilmeli, belli bir hedef belirlendikten sonra bundan dönülmemeli ve kuvvetler bu hedefe varacak şekilde koordine edilmelidir. Çağımızda askeri alanlar dışında da kullanılan strateji ilkelerinin en önemlilerinden biri yoğunlaşma ilkesidir. En önemli konunun belirlenmesi ve güçlerin bu noktaya yoğunlaştırılması hayati öneme sahiptir.

Araştırma süt sığırcılığı alanında yayım örgütlerinin belirli bir çiftçi ihtiyaçları ile uyumlu bir stratejilerinin olmadığını göstermiştir. Öncede belirtildiği gibi Ege illerinde yayım örgütleri kendi yemini yapan üreticilere yardımcı olmaktadır. Ancak yayım örgütleri silaja önem vermekte ve uzunca bir süredir, yapılan demanstrasyon, tarla günü, konferans, video çalışmaları hemen yalnızca bu konuda yoğunlaşmaktadır.

Buna karşılık araştırmada; ova köylerinde üreticilerin yalnızca %5'i imkânlarının silaj için uygun olduğunu belirtmiştir.

Yetersiz sulanan arazi varlığı, az sayıda hayvan yetiştirme, silaj makinasını satın almak için mali gücün yetersiz olması bu durumu doğurmaktadır. Tarımsal yapıda köklü dönüşümler gerçekleştirilmedikçe veya kooperatifleşme ile silaj makinasına ortaklaşa sahip olunmadıkça durumun tersine çevrilmesi olanaksız görülmektedir.

Bu bilgilere göre halen ki birçok il ve ilçede yürütülen silaj demonstrasyonları yerine büyük üreticileri bir iki demonstrasyonda toplayan çok daha düşük maliyetli ve daha az sayıda elemanın zamanını alan yöntemlerin yürütülmesi yararlı olacaktır. Buna karşılık gücün küçük çiftçilerin ihtiyaçlarına dönük konulara yoğunlaştırılması daha etkili sonuçlar verebilir.

Yeniliklerin Benimsenme Süreci

Araştırma yapılan illerde katı, dogmatik üretici oranının düşük olduğu saptanmıştır. Suni tohumlamaya değer yargıları nedeni ile karşı çıkanların oranı ova köylerinde %10, dağ köylerinde %5'dir. Ancak bunların da bir kısmı eylemde, suni tohumlamayı değer yargılarına ters düşerek uygulattırmaktadır.

Kültür ırkları ile ilgili olarak haberdar olma ile kabul etme arasında ova köylerinde ortalama 6 yıl, dağ köylerinde 7 yıl geçmektedir. Suni tohumlamada bu süre ova köylerinde 5,8 yıldır.

Yeniliklerin benimsenme sürecini kısaltmak yayımın en önemli görevidir. Süt sığırcılığında bunun için öncelikle etkin bir stratejinin kurulması gereklidir. Daha sonra yeniliklerin iletilmesi planlı bir şekilde yürütülmelidir. Hayvancılıkta yayımın, demonstrasyonları, tarla günlerini, çiftçi koşullarında araştırma ve denemeleri uygulaması gereklidir. Birçok Asya ülkesinde bile on yıllardır çiftçi koşullarında araştırmalar sürdürülmektedir (*). Ülkemizde de artık bitkisel alanda olduğu gibi bu alanda da benzer çalışmalar yapılmalıdır.

Yamaç ve Dağ Köylerindeki Üreticilerin ihmali

İncelenen illerde yamaç ve dağ köylerindeki (**) üreticilerin çoğunluğu yerli kara yetiştirmektedirler (%58,7). Ova köylerinde ise bu oran sadece %10,3'dür. Dağ köylerinde üreticilerin %90'ı sığırlarını yılın belirli dönemleri mera, zeytinlik, incirlik vb. yerlerde açıkta, çoğunlukla serbest olarak beslenmekte, belirli dönemlerde ahırda beslenmektedir. Ahırda beslendiği dönemler genellikle doğum yaptığı, süt üretiminin fazla olduğu dönemler olmaktadır.

(*) P. AMİR, H.C. KNIPSCHER, On Farm Animal Research/Extension and It's Economic Analysis, Los Banas, Laguna, Philippines, 1987.

(**) Bundan sonra kısaca "dağ köyleri" denecektir.

dır. Ahırda kaldığı süre çok değişmektedir. Bazı inekler ise doğum yaptığı halde hiç ahıra getirilmemekte, tamamen açıkta, çoğunlukla serbest olarak dışarıda beslenmektedir. Dağ köylerinde tarla arazisi ve özellikle sulanan arazi kıtlığı veya yokluğu böyle bir tarım sistemini dayatmaktadır.

Dağ köyleri üreticileri bu illerde kültür ırklarını kolaylıkla sağlayabilecekken bilinçli olarak yerli kara yetiştirmeyi tercih etmektedirler. Bu üreticiler, kültür ırklarını ve melezlerini kabul etmemelerinin en önemli nedeni olarak bu hayvanların mevcut merada, zeytinlik ve incirlik altlarında beslenmesini belirtmişlerdir. Bu hayvanların hastalık ve parazitlere karşı hassas olmaları da kabul edilmemelerinin önemli nedenleri arasındadır. Dağ köylerindeki üreticiler ekstansif bir yetiştirme sistemi ile varolan mera, zeytinlik ve incirlik altlarından en fazla ölçüde yararlanıp, bakım yapmadan mümkün olduğunca çok sığır yetiştirmektedirler.

Dağ köylerinde süt üretiminin %75'i aile tüketimine gitmektedir. Satışların önemli bir kısmı da peynir, tereyağ, yoğurt gibi daha kolay saklanabilir şekillerdedir.

Dağ köylerinin uzak ve dağınık olması ve üreticilerin genellikle belirtilen nedenlerle varolan kültür ırkları ve melezlerine karşı olmaları nedenleri ile gerek araştırmacılar gerekse yayımcılar dağ köylerini ihmal etmektedirler. Teknoloji geliştirme ve yayım çabaları daha çok ova köylerine orada da daha çok büyük üreticilere yöneliktir. Ancak incelenen illerde dağ köylerindeki potansiyel önemli boyutlardadır. Diğer yandan araştırma ve yayım bu rada bulunan insanlara hizmet etmek zorundadır.

Dağ köylerinde de araştırma ve yayım yapabileceği şeyler bulunmaktadır. Dağ köylerinde varolan koşullara uyabilen, halen uygulanan tarım sistemini ve kaynakları veri alan bir ırk geliştirme veya melezleme çalışması rasyonel olabilir. Doğa koşullarına dayanıklı bazı kültür ırkları ile (bu belki de esmer sığırdır), yerli karalar belli düzeylerde melezlenerek, bir miktar daha fazla et ve süt üretimi elde edilebilir. Ova köyleri için önemsiz sayılabilecek artışlar bu köyler için, gerek gelir düzeylerinin düşüklüğü gerekse dağ köylerinde üretim masraflarının düşüklüğü nedeniyle önemli sayılabilir.

Belirttiğimiz araştırma ve yayım çabaları için çiftçi koşullarında araştırma ve denemelere ihtiyaç olduğu açıktır.

Dağ köyleri için önemli bir diğer hususda varolan mera, zeytinlik ve incirliklerde bitki örtüsünü geliştirmeye yönelik çalışmalara olan büyük ihtiyaçtır.